

подальшу стратегію особистого музично-виконавського розвитку. Самостійний вибір навчально-педагогічного репертуару не тільки стимулює емоційно-вольову сферу, мотиваційну спрямованість студента, але й впливає на формування музичних смаків та творчих уподобань у процесі музично-виконавської підготовки.

Поєднання розглянутих вище методів і прийомів із релаксопедичним тренінгом доцільно, на нашу думку, використовувати також під час проведення обов'язкового «Слухання музичних творів», що заплановані навчальними програмами з музично-історичних навчальних дисциплін і підлягають подальшому контролю на іспитах та заліках шляхом проведення музичних колоквиумів. Залучення методу релаксопедичного тренінгу під час такого слухання дозволяє не тільки створити комфортну психологічну атмосферу під час заняття, покращити енергію сприймання музичних творів, але й інтенсифікувати їх подальше розпізнавання за рахунок активізації резервних психічних можливостей, закладених у підсвідомості. Релаксопедичний тренінг дозволяє також активізувати процес запам'ятовування значно великих обсягів навчального матеріалу.

Таким чином, доцільно констатувати, що розроблений і упроваджений нами комплекс сугестивних методів і засобів, поєднаних на варіативній основі із методами мотивації мистецького навчання, методами навчання відповідно з характером мистецької діяльності, вербальними, демонстраційно-образними та іншими методами, обумовив мотиваційну спрямованість майбутніх учителів музики на формування музично-виконавської підготовленості на базі відповідної психологічної установки.

Література

1. Глазунова І. К. Педагогічні умови оптимізації використання модульно-рейтингової системи навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки фахівців музичного профілю / І. К. Глазунова // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені М. Коцюбинського. – Вип. 38. – Вінниця: ДПУ, 2012. – С. 145–149.

2. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти : [навч.-методич. посіб.] / Алла Володимирівна Козир, Василь Ілліч Федоришин. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 263 с.

3. Психологія / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 4-е вид. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

4. Сытин Г. Н. Животворящая сила. Помоги себе сам. – М.: Энергоатомиздат, 1990. – 416 с.: ил.

5. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей /Изб. тр. в 2-х томах / Б. М. Теплов; ред. Н. С. Лейтес. – М.: Педагогика, 1985. - С.112-156.

УДК 378.016:786.2

Мельник О. П.

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА У КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ МУЗИЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА

Автор статті висвітлює одну з актуальних проблем музичної освіти – музичне просвітництво як суспільно значущу складову роботи сучасного вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи. У статті окреслено комунікативний аспект діяльності педагога-музиканта і його важливість під час здійснення музичного просвітництва.

Ключові слова: музично-просвітницька діяльність, комунікативна діяльність, учитель музичного мистецтва.

The author of the article raises one of the actual subjects of musical education – musical elucidation as the socially significant part of the work of a modern teacher of musical art in a comprehensive school. In the article outlined a communicative aspect of activity of teacher-musician and his importance is during realization of musical elucidative.

Keywords: *musically-elucidative activity, communicative activity, teacher of musical art.*

Нинішнє положення, що склалося в соціальному середовищі, викликає занепокоєння і стурбованість, зумовлену не лише відсутністю потреби людей у спілкуванні із кращими зразками світової музичної культури, а й зниженням загальнокультурного і духовного рівня суспільства в цілому. Тож організація систематичної і планомірної музично-просвітницької роботи, як імовірний варіант вирішення даної проблеми, набуває особливої актуальності. Саме розуміння і виконання високої мети просвітництва, прояв щирої любові до музики і слухачів надає можливість музиканту-просвітнику під час творчого спілкування реалізувати духовну дію музики, яка полягає у формуванні морального обличчя сучасної людини.

Зробити людину культурним слухачем, здатним цінувати найсерйозніші твори, шляхом зацікавлення, емоційного захоплення і «зараження» любов'ю до музики – ось найголовніша мета педагога-просвітника. І дуже важлива роль її виконанні відводиться слову, яке повинно знайти шлях до серця кожного.

У науковій літературі дослідження комунікативного аспекту педагогічної діяльності достатньо глибоко розроблена. Так, праці Ш. Амонашвілі, І. Зимньої, А. Мудрика, О. Леонтьєва висвітлюють психолого-педагогічні умови підвищення ефективності взаємодії вчителя з учнями. Структуру й розвиток комунікативних умінь розробляли І. Зязюн, В. Кан-Калік. Специфіка комунікації у процесі здійснення різних форм музичного просвітництва відображена у працях Б. Асаф'єва, Н. Гродзенської, Д. Кабалевського, В. Шацької. Різні положення даної проблеми представлені в роботах Л. Арчажникової, Т. Жигінас, Л. Кожевникової, Є. Куришева, Г. Падалки, І. Полякової, О. Рудницької, Е. Скуратової, С. Феруз, Г. Халікової, О. Щолокової та ін.

Метою даної статті є розкриття комунікативного аспекту діяльності педагога-музиканта, підкреслення його особливої значущості під час здійснення музичного просвітництва.

Будучи носієм і провідником музичної культури, вчитель музичного мистецтва під час здійснення музично-просвітницької роботи не лише виховує художній смак і розвиває творчу уяву, але й формує любов до життя, почуття патріотизму тощо. Зрозуміло, що проведення різних музично-просвітницьких заходів є неможливим без емоційного, виразного, довершеного в художньому і технічному плані виконання музичних творів. Це вимагає від учителя постійної виконавської готовності та високого рівня виконавської культури, які передбачають, окрім володіння інструментом, ще й наявність розвиненого естетичного смаку, прагнення розширювати кругозір та постійно поповнювати власний виконавський багаж (репертуар) через ознайомлення із кращими творами світової музичної культури. Однак, наряду з якісним виконанням музичних творів, учитель повинен цікаво і захоплено, а головне – у доступній формі розповісти дітям про музику, її форми і жанри.

Загальновідомим є той факт, що робота музиканта-просвітника обов'язково відбувається за умови проходження двох фаз. Перша фаза (підготовча) – до комунікативна – пов'язана із задумом музично-просвітницького заходу й фіксуванням особливостей його будови, мети, завдань. Дана фаза передбачає, в першу чергу, роботу над сценарієм, створення якого вимагає від учителя музичного мистецтва неабияких зусиль. Адже написання подібних сценаріїв виходить за межі його компетенції, оскільки є пріоритетним напрямком роботи професійних сценаристів, режисерів, організаторів дозвілля. Ситуація ускладнюється й тим, що такий сценарій передбачає поєднання одразу ж декількох видів діяльності – розповіді, виконання музичних творів, залучення аудиторії до ведення діалогу, перегляду відеоряду, які мають бути скоординовані й органічно поєднані в одному заході. Тож наявність навичок розробки сценарію є необхідною умовою для успішного й ефективного здійснення музично-просвітницької роботи. Зокрема, здатність знаходити необхідний матеріал, адаптувати його відповідно до рівня підготовленості аудиторії, логічно компонувати тощо.

Друга фаза роботи музиканта-просвітника (виконавча) – комунікативна – присвячена реалізації підготовленого сценарію музично-просвітницького заходу. Вона також вимагає від учителя музичного мистецтва певних навичок, що виражаються у спроможності виступати одночасно у ролі музиканта-виконавця і лектора-музикознавця в публічних умовах,

організовувати та підтримувати діалогічне спілкування з аудиторією, володіти голосом, жестами, мімікою, реагувати на поведінку слухачів, підчиняючи її своїй волі тощо. Сама назва даної фази чітко відображає основний вид діяльності, що привалює у ній – спілкування.

Автори багатьох сучасних наукових досліджень з педагогічного спілкування розглядають даний феномен як комунікативний процес, що охоплює учня і вчителя, а самі поняття «комунікація» та «спілкування» використовують як синоніми.

І. Колеснікова зазначає, що на загальнонауковому рівні склались два основних підходи до аналізу комунікації. «В першому випадку під комунікацією розуміється *односпрямований процес* кодування – передача інформації від джерела і її прийняття отримувачем повідомлення. У другому – комунікація розуміється як *сумісна діяльність* її учасників, в ході якої виробляється (узгоджується) спільний погляд на речі і дії з ними» [4, 21].

У широкому ж розумінні спілкування являє собою «обмін духовними цінностями, який відбувається в формі діалогу у процесі взаємодії з оточуючими людьми» [5, 213]. Це один з основоположних шляхів пізнання людиною світу, у процесі якого відбувається засвоєння широкого спектру установок, правил і норм, що визначають її буденне життя. Серед найважливіших установок людини як суб'єкту спілкування А. Мудрик називає: образ «Я», що визначає поведінку людини до самого себе і з оточуючими; відношення до партнерів спілкування; сформованість атракції (від фр. attraction – тяжіння) як установки на взаємний потяг людей один до одного; готовність до емпатії, тобто до співчуття [5, 127].

У нашому випадку йдеться про педагогічне спілкування, яке збагачує обмін навчальною інформацією ще й додатково людськими смислами та цінностями. За І. Зимньою, «педагогічне спілкування з функціональної точки зору являє собою контактну, інформаційну, спонукальну, координаційну взаємодію, що встановлює відносини всіх суб'єктів навчального процесу та характеризується поліоб'єктною спрямованістю, поліінформативністю, високим ступенем репрезентативності» [3, 332-333].

Однак, цей процес в умовах музично-просвітницької роботи набуває специфічного характеру. Така специфіка зумовлена незвичайними засобами впливу на партнерів спілкування. Мова йдеться про музичні засоби, які паралельно в однаковій мірі з традиційними вербальними (безпосереднім живим словом) та невербальними (мімікою, жестами) засобами спілкування спрямовані на досягнення просвітницької мети заходу. Підіймаючи дане питання, І. Полякова зазначає, що музично-просвітницька діяльність, об'єднуючи дані засоби спілкування в єдиний процес, «породжує притаманний лише їй вид професійної пропагандистської діяльності – вербально-музичне спілкування, котрим довершено має володіти кожен пропагандист музики» [6, 82]. Означений вище феномен охоплює дві основні сфери музично-просвітницької діяльності – лекторську та музично-виконавську, які у рівній мірі є значущими в даному напрямку роботи вчителя музичного мистецтва.

Важко переоцінити призначення живого переконливого слова викладача у процесі спілкування з учнями. Саме через педагогічне спілкування досягається взаєморозуміння і взаємодія педагога і учня, передача знань, формуються необхідні уміння і навички. Емоційна, інтонаційно різноманітна, виразна мова вчителя повинна підвищувати інтерес учня, допомагати сприйняттю і запам'ятовуванню.

Заслуговує особливої уваги і голос учителя (його тембр, інтонація, дзвінкість), оскільки грає величезну роль у викладанні будь-якого шкільного предмета. Адже від ступеня володіння ним залежить міра уваги учнів, якість слухання матеріалу, що викладається, ступінь зацікавленості слухачів тощо.

Підтвердження цьому знаходимо в усіх, без виключення, педагогічних літературних джерелах, у висловах видатних педагогів. Зокрема, у своїх «Порадах» В. Сухомлинський писав: «треба створити таке спілкування вихователя й вихованця, щоб кожне слово, звернене до юного серця й розуму, пробуджувало внутрішні духовні сили, викликало внутрішню роботу розуму й серця, спрямовану на самопізнання й самовдосконалення» [7, 303]. Серед

інших порад педагог наголошує на прагненні виховувати у дітей чутливість до емоційно забарвленого слова вчителя.

Безперечно, ще більшого резонансу проблема майстерного володіння педагога голосом і словом здобуває у музичній педагогіці, особливо у просвітницькій діяльності вчителя музики. Тому, якими б змістовними не були слова вчителя, вони мають, у першу чергу, добре сприйматися і викликати емоційний відгук у дітей. Це є аксіомою, невиконання якої унеможливило спілкування з музикою.

Так В. Шацька, визначаючи особливості роботи лектора-пропагандиста музики, які за її переконанням полягають не лише в ознайомленні дітей із музикою, але й в допомозі щодо її розбору, надання художньої характеристики, правильної естетичної оцінки, зазначає: «наперед можна сказати, що сприймання буде тим яскравішим й активнішим, чим більш цілеспрямованим, доказовим, образним і пов'язаним із виконуваною на лекції музикою буде слово лектора» [8,26].

Також вагомим значення мові лектора-музиканта надавала й Н. Гродзенська. Вона наголошувала, що «змістовність і різноманітність матеріалу, багатство інтонацій, чіткість мови – все це допомагає юному слухачеві із цікавістю та захопленням сприймати лекцію» [2,51]. Педагог підкреслювала, що такі лекції-пояснення не лише виконують допоміжну функцію (підвищують інтерес слухачів і поглиблюють процес сприймання), але й надають дітям знання, які стають їм у нагоді піл час аналізу музичних творів. Тобто вони збагачують не тільки емоційну складову сприймання, але й інтелектуальну, завдяки чому відбувається перехід від пасивного споглядання до глибокого занурення, активного спостереження й усвідомлення почутої музики.

Відмітимо, що вміння володіти словом, творчо використовувати його у власній практиці Д. Кабалецький вважав найважливішою професійною рисою музично-просвітницького діяча та першорядним засобом емоційного впливу на глядача-слухача. Саме тому, яким має бути слово педагога-музиканта у музично-виховній роботі присвячена його книга «Як розповісти дітям про музику?».

Заслуговує на увагу позиція Л. Арчажникової, яка дар словесного спілкування зі шкільною аудиторією називає якістю музиканта-просвітника, що потребує постійного розвитку. На думку дослідниці таке спілкування передбачає вміння у простій формі говорити про складне, вміння яскраво, артистично охарактеризувати музику, що звучить, і разом з тим вільно ілюструвати власні думки музичними прикладами, дотримуючись усіх вимог щодо культури мовлення [1, 86].

З усього вище зазначеного можна резюмувати, що від комунікативних умінь музиканта-просвітника залежить ступінь розуміння й осмислення виконуваної музики, посилення образно-асоціативного ряду, що виникає під час слухання музичних творів, тобто рівень готовності до активного сприймання музичної інформації слухачською аудиторією.

Наводячи приклади щодо значущості комунікативного аспекту діяльності музиканта-просвітника, хочеться згадати відомий вислів В. Сухомлинського: «домагайтеся, щоб слово звучало для учня, як музика!». За нашим переконанням саме таке гасло має стати найголовнішим орієнтиром у просвітницькому напрямку роботи сучасного вчителя музичного мистецтва.

Література

1. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки. Книга для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Гродзенская Н. Л. Школьники слушают музыку / Н. Л. Гродзенская. – М. : Просвещение, 1969. – 77 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебник для вузов / И. А. Зимняя. – Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. – М. : Издательская корпорация «Логос», 1999. – 384с.
4. Колесникова И. А. Коммуникативная деятельность педагога : учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. А. Колесникова [под. ред. В. А. Слостенина] – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 336 с.

5. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. В. Мудрик. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – 304 с.
6. Полякова І. О.Формування навичок музично-вербального спілкування в процесі підготовки студентів музичних факультетів до музично-просвітницької діяльності / І. О. Полякова // Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2004. – №2. – С.80-83.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад.школа, 1988. – 310 с.
8. Шацкая В. Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества / В. Н. Шацкая. – М. : Педагогика, 1975. – 200 с.

УДК 371.124:7.071.2

Корчагіна Г. С.

ПОТЕНЦІАЛ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі формування інтелектуально-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Ґрунтуючись на результатах аналізу робіт вітчизняних і зарубіжних вчених виявлено, що інструментально-виконавська підготовки має великий потенціал для формування інтелектуально-творчих умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва. Розкривається зміст, завдання інструментально-виконавської підготовки як найважливішої частини професійної підготовки педагога-музиканта.

Ключові слова: *інтелект, уміння, творчість, інтелектуальні здібності, інтелектуально-творчі здібності.*

It should be said that the aim of the article is to give information about the impact of potential instrumental performance training for creative and intellectual development of a musician. Revealed factors that determine the success of this process, and the role of potential instrumental performance training with a professional formation of future teachers of music.

The article deals with the formation of intellectual and creative abilities of the future teachers of music. Based on the analysis of the works of Ukraine and foreign scientists have discovered the potential of instrumental performing preparation for the formation of intellectual and creative abilities at the future teachers of music. It should be said that the aim of the article is to give information about the impact of reading music for creative and intellectual development of a musician. Revealed factors that determine the success of this process, and the role of potential instrumental performance training with a professional formation of future teachers of music. The analysis of literature on the given problem shows that many scientists of the past paid a great attention to the problem. The content, objectives instrumental performance training as an essential part of training the teacher-musician. The analysis of literature on the given problem shows that many scientists paid a great attention to the problem. This is one of the most important problems of training of future music teachers.

Keywords: *intelligence, ability, creativity, intellectual abilities, intellectual and creative abilities.*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, пов'язаному з процесами модернізації в освіті, украї необхідно вирішення актуальних завдань підготовки вчителя нової генерації, спроможного до інноваційної діяльності на рівні світових стандартів, здатного орієнтуватися в розмаїтті суперечностей сучасного світу, адекватно оцінювати навколишній світ, демонструвати високий рівень професіоналізму, визначати способи особистісного розвитку й саморозвитку.

На нашу думку, головним у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є не тільки сума готових знань, яку він отримує під час навчання, але й